

Kristiansand
kommune

Elevombudet i Kristiansand Årsrapport 2025–2026

Innhold

Innledning	3
Hva Elevombudet bruker tiden sin på	4
Mandat fra Kristiansand bystyre	6
Arbeidsmåte	6
Når familier/skoler tar kontakt med Elevombudet. Antall	7
Saker fordelt på kjønn. Prosent	8
Saker per «bydel» (tilsvarer Familiens hus). Antall	8
Saker per klassetrinn. Prosent	9
Minoritetsspråklige. Etnisitet, verdensdel. Prosent	10
Hva sakene handler om (1). Prosent	11
Mobbing	12
Selv mordstanker og selvskading	14
Seksuelle overgrep	15
Rus	15
Hva sakene handler om (2). Prosent	16
Fravær og utenforskap	17
Utsatt og fremskutt skolestart	19
Skolebytter	20
Foreldres sykdom	20
Faglig	21
Økonomi	22
Funksjonsnedsettelse og CRPD	23
Tall fra Statsforvalteren i Agder	28
Avslutning	29

Innledning

Elevombudet har i 2026 vært ti år i rollen. I over 1400 enkeltsaker har ombudet hjulpet barn som har det vanskelig på skolen sin. Elevombudet er en uavhengig sikkerhetsventil, politisk opprettet, først i Søgne, så av bystyret i Kristiansand. Ikke av mistillit til skolene eller administrasjonene, men i erkjennelse av at vi alle er mennesker som gjør feil – og at alle systemer har mangler. Barn har bare én barndom, og [forskning](#) er klar på hvor sentralt et trygt og godt skolemiljø er for å kunne klare seg bra i livet. Selv med de beste intensjoner, viser det seg at barn og ungdom i alle aldre faller gjennom systemene og ikke får oppfylt sine rettigheter etter norsk lov. Også i Kristiansand. [Utenforskap](#) begynner ofte tidlig; de samfunnsøkonomiske kostnadene av mobbing på varig utenforskap for barn som i dag går i grunnskolen er beregnet til [mellom 16 og 65 milliarder](#) kroner.

Elevombudet målbærer elevens stemme. Men ombudet løfter og vokter også foresattes, skoler og andre etaters perspektiv. Både foreldre og ansatte kan sette pris på å få et utenfrablikk på situasjoner, og kan se at ombudet kan bidra til å bygge bro mellom hjem og skole i komplekse, vonde og vanskelige saker.

Elevombudet observerer at sentraladministrasjonen jobber kontinuerlig med å utvikle bedre praksiser ute i skolene, både i forhold til [kapittel 11](#) (faglig utbytte) og [kapittel 12](#) (helse, trivsel, trygghet og inkludering) i opplæringsloven.

Ombudets statistikk baserer seg på ombudets saker, og er ikke representativ for kommunens skoler som helhet. I år vil ombudet trekke frem følgende forhold:

1. Andel saker som handler om **skolefravær** fortsetter å øke.
2. Flere av elevene som ber ombudet om hjelp, har en **funksjonsnedsettelse**.
3. Inkorporeringen av **CRPD** ser ikke ut til å ha endret deres situasjon.
4. **Faglige forhold** er i større grad involvert i Elevombudets saker.
5. Også i år er andelen saker der barn **forteller at de ønsker å dø** økende.
6. Flere av de eldre elevene er det knyttet **rusbekymringer** til.
7. I flere saker er spørsmålet om **skolebytte** oppe til vurdering.
8. Ombudet har i flere saker, etter samtykke, **samarbeidet med andre etater**.
9. **Trang økonomi** rammer kommunens mulighet til lovoppfyllelse direkte.

«Jeg klarer ikke mer» mor til barn med funksjonsnedsettelser

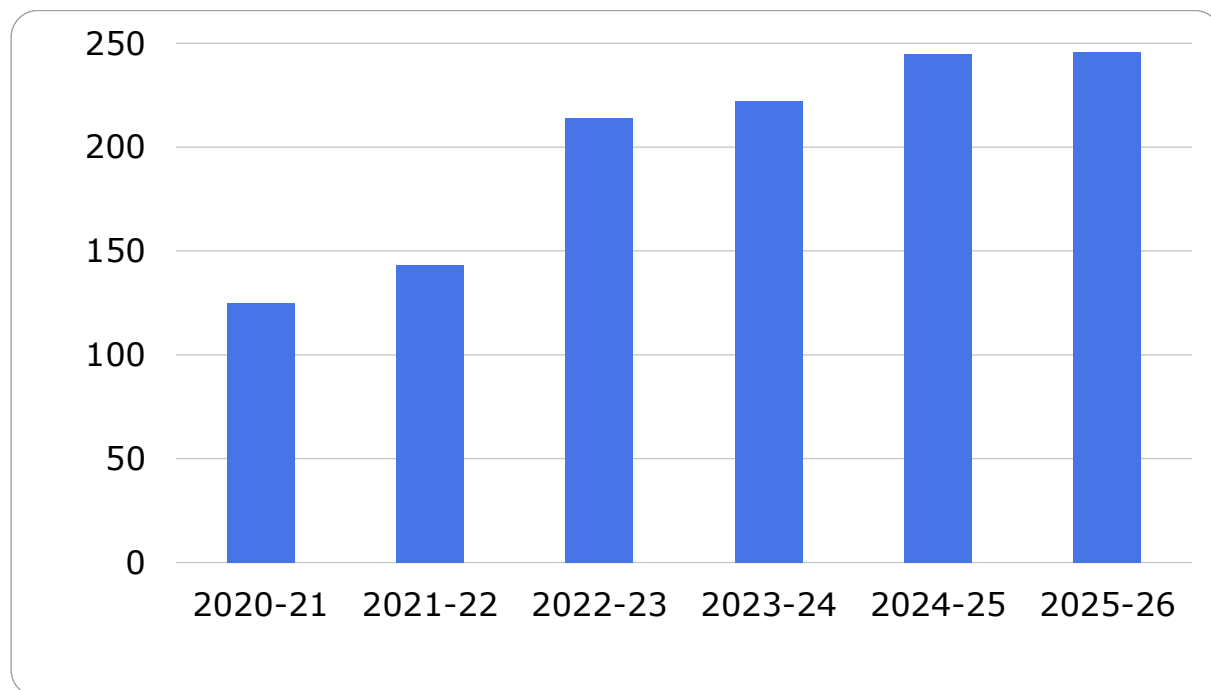
Tone Martha Sødal

Tone Martha Sødal
Elevombudet i Kristiansand
26.august 2026

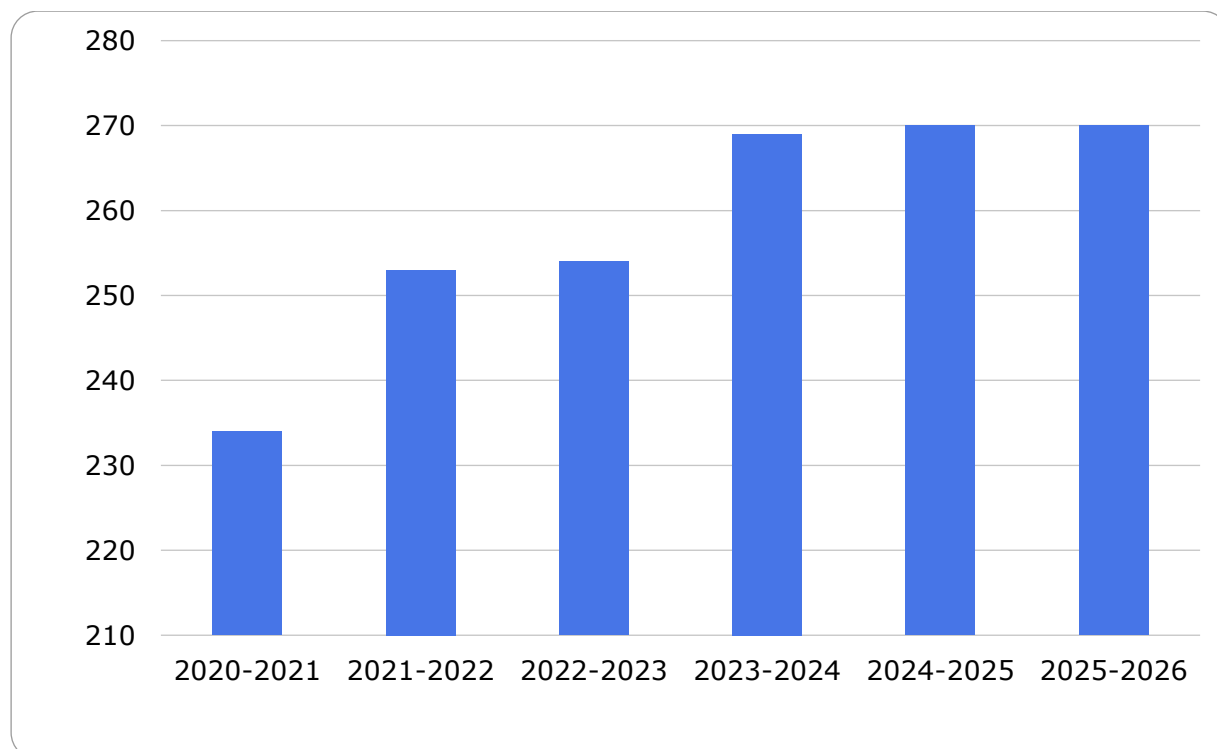

Hva Elevombudet bruker tiden sin på

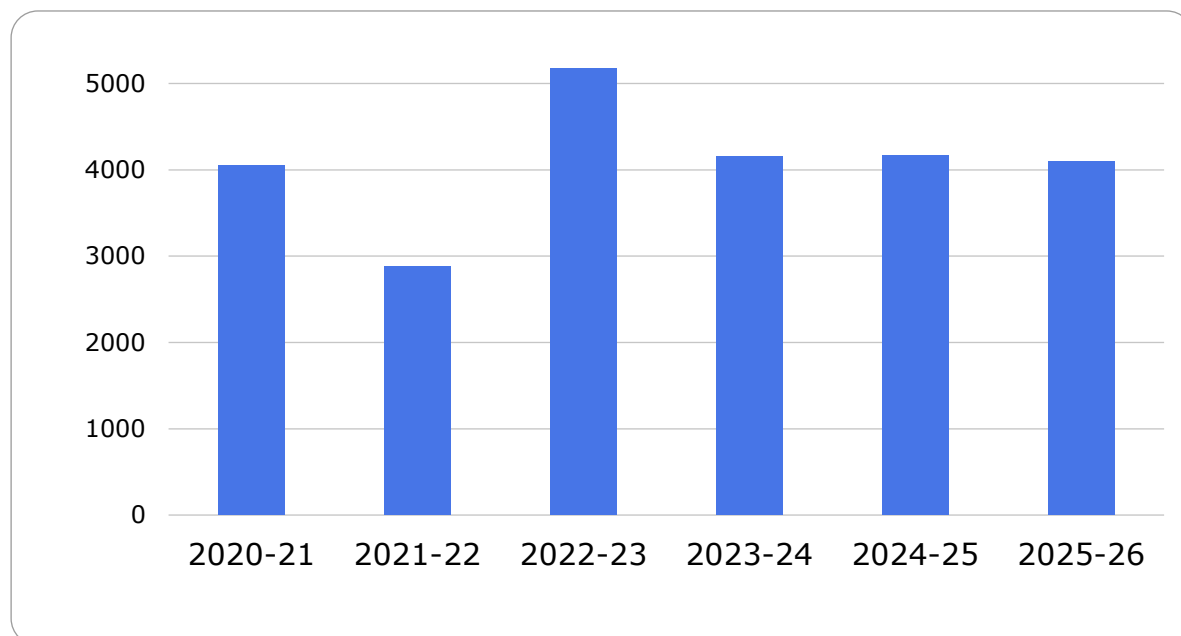
Elevombudet har i skoleåret 2025-26 håndtert **246 enkeltsaker**. **Antall**

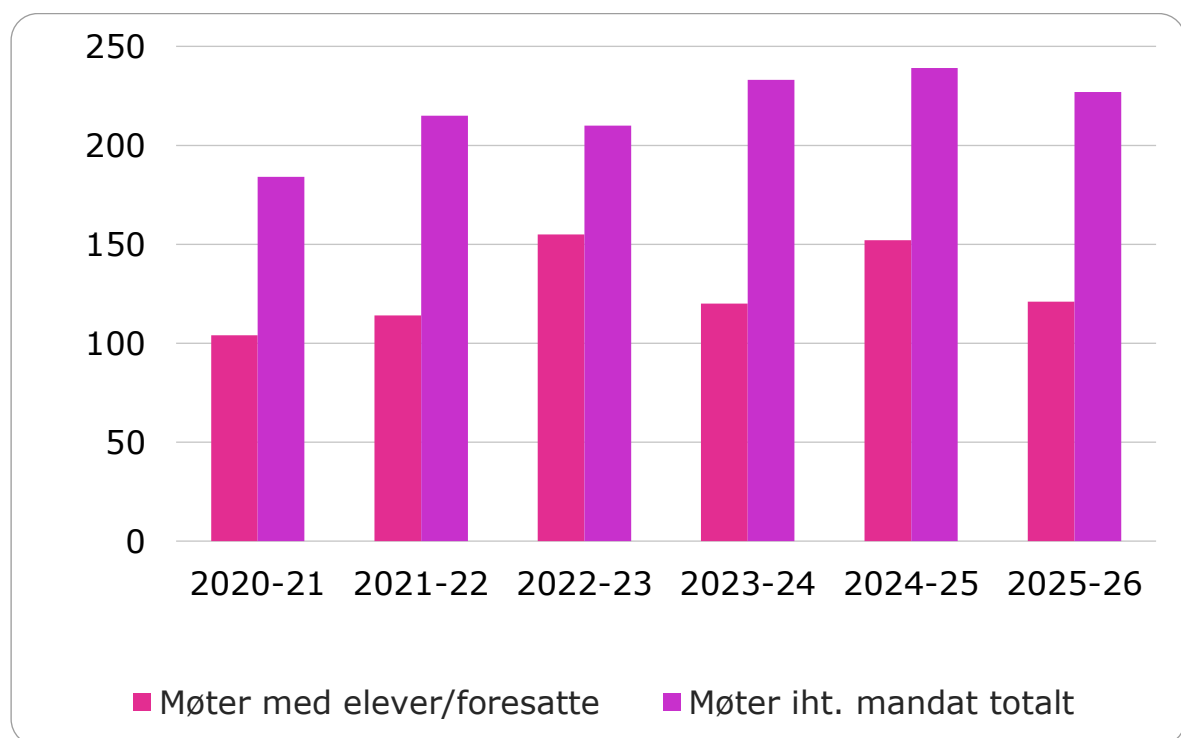
Antall øvrige **henvendelser** skoleåret 2025-26 var identisk med fjoråret: **270**.
En henvendelse er når ombudet får spørsmål o.a. som ikke krever særlig innsats.

Antall kontaktpunkter mellom elever og foresatte og ombudet var **4097** (møter, meldinger, sms, mailer inn og ut, samt telefonsamtaler, per skoleår)

Elevombudet har også dette året evnet å håndtere alle henvendelser og saker. En del saker er komplekse. Da kreves det, hvis eleven og de foresatte gir samtykke til det, et bredt samarbeid med flere etater og hjelpere, der ombudet er med å målbære barnets stemme. Det har vært flere av disse sakene i 25-26.

Mandat fra Kristiansand bystyre

Elevombudet skal:

- Utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i Kristiansand kommune.
- Bidra til at alle elever i de kommunale grunnskolene får det psykososiale læringsmiljøet de har krav på, ifølge opplæringslovens kapittel 12.
- Delta på samhandlingsarenaer, arbeide forebyggende og være en brobygger mellom alle parter i samarbeidet for å sikre en opplæring som fremmer helse, trivsel og læring.
- Veilede og bistå enkeltelever og deres foresatte i kommunikasjonen med skole og på samarbeidsarenaer, samt være et mellomledd mellom hjem og skole i saker der elever eller foresatte ønsker det.
- Utarbeide årlig rapport som fremlegges til politiske behandling i oppvekstutvalget og formannskapet. Rapporteringen følger skoleåret.

For ombudet gjelder videre at:

- Ombudet skal holdes informert om bestemmelser, rutiner, utviklingsarbeid og forebyggende arbeid som angår elevene i Kristiansand kommune.
- Elevombudet kan be om bistand fra kommunikasjonsenheten i arbeidet med informasjonsspredning.
- Det opprettes egen arkivdel for Elevombudet i kommunens saksbehandlingsarkiv, der bare Elevombudet samt arkivpersonalet har tilgang.

«...så det betydde uendelig mye for han og for oss at han endelig ble sett, hørt og trodd»
Mamma til gutt (9)

Arbeidsmåte

Elevombudets reelle uavhengighet fra skole og administrasjon, som Kristiansand bystyre har mandatfestet, oppleves som en nøkkel til at ombudsrollen fungerer. Ombudet har selvsagt lovpålagt avvergeplikt og også meldeplikt, når den utløses. Men i alle andre saker gjelder taushetsplikten, overfor alle. Det gjør at rollen får tillit og til at terskelen oppleves lav for å ta kontakt. For Elevombudet er barnet og ungdommen alltid viktigere enn de voksne. Det er barnets stemme som er ombudets viktigste veiviser. Elevombudet spør alltid eleven selv, om eleven ønsker å fortelle, og om han eller hun eller hen vil at ombudet skal gjøre noe – eller ikke. Eleven skal selv, i takt med alder og modenhet, forstå hva ombudet gjør og hva rollen er, og har reell mulighet til å si nei. Barn skal ikke bestemme hva skolen skal gjøre, men både barn og foresatte skal bli hørt. I samtlige saker, der ombudet var ønsket med på møte med skolen, bortsett fra

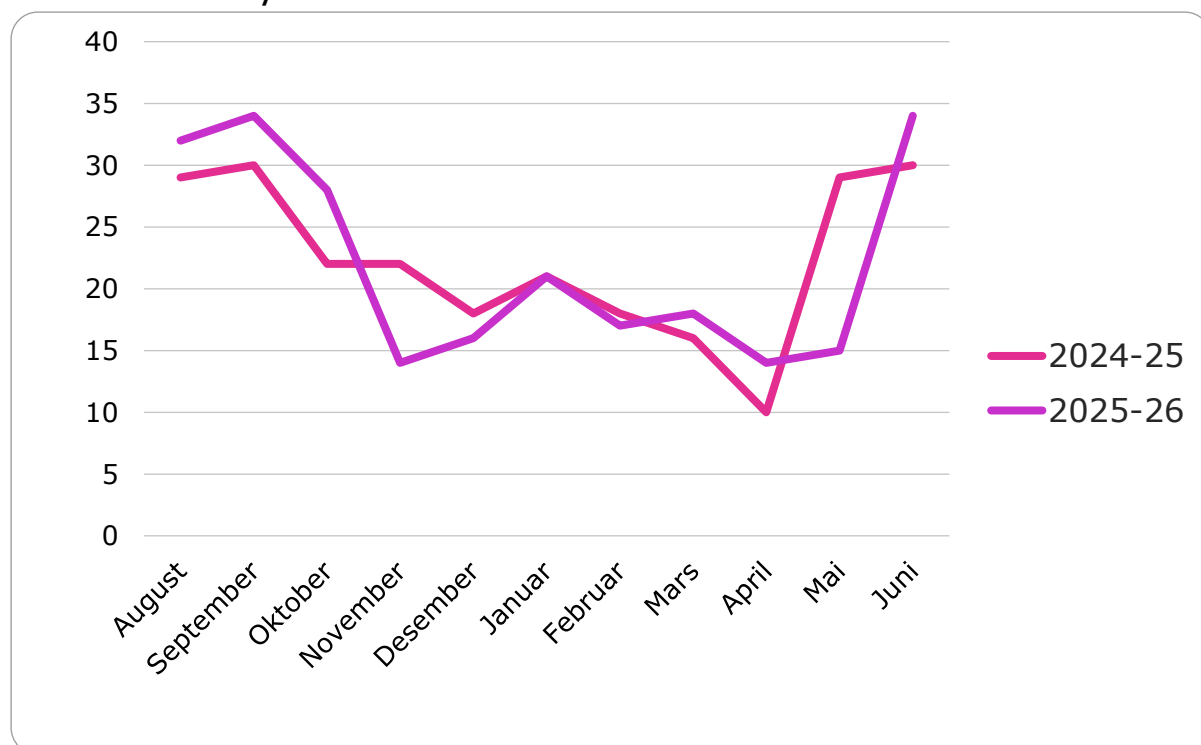
èn, har barnet valgt å skrive under på samtykkeskjemaet. De som ennå ikke har lært å skrive, setter ofte forbokstaven sin, eller en tegning, på skjemaet.

Tilgjengeligheten til ombudet er også en nøkkelfaktor. Ombudet bestreber seg på å være tilgjengelig og å gi raske tilbakemeldinger. Ombudet tar «alltid» telefonen, eller ringer tilbake i løpet av dagen eller dagen etter, utenom fridager.

Når elever eller foresatte tar kontakt med Elevombudet, har de så å si alltid prøvd å si fra til skolen først. Noen forteller at de har prøvd å si fra i flere år, uten at de opplever å bli hørt. Mange er slitne, opprådde og fortvilet.

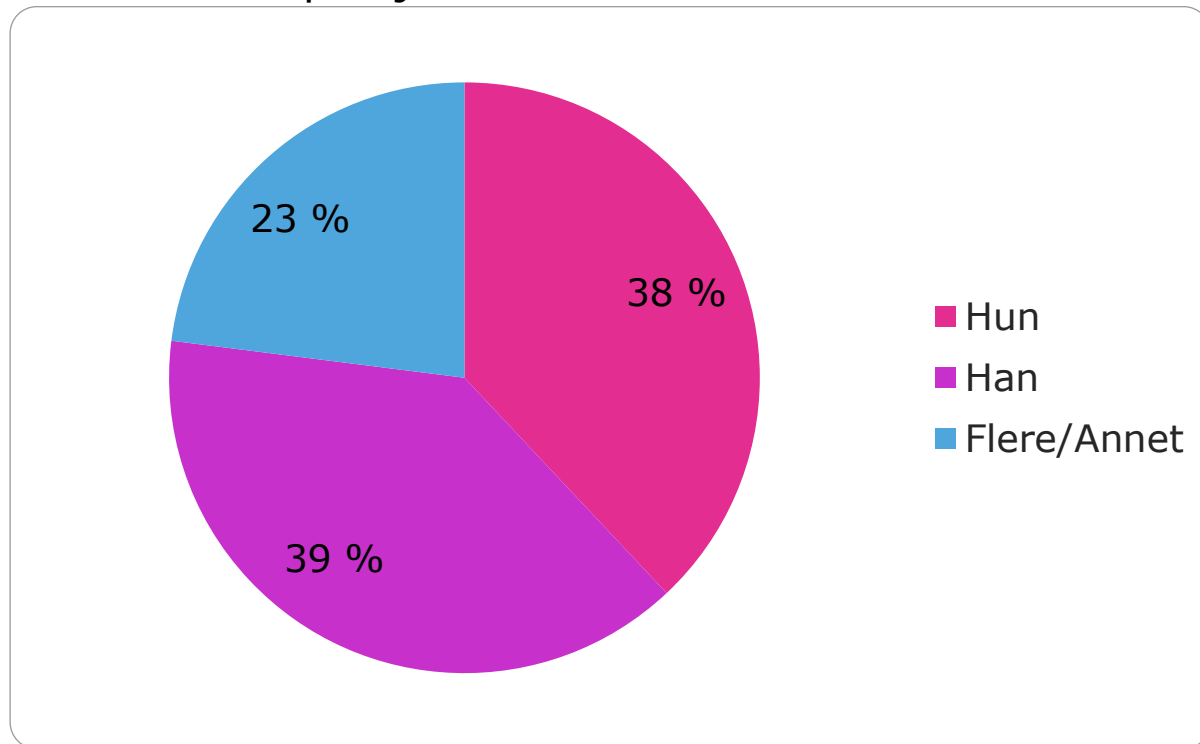
«Måten du svarer på når du tar telefonen gjør at en blir helt rolig» Mamma til gutt, 6 år

Når familier/skoler tar kontakt med Elevombudet. Antall

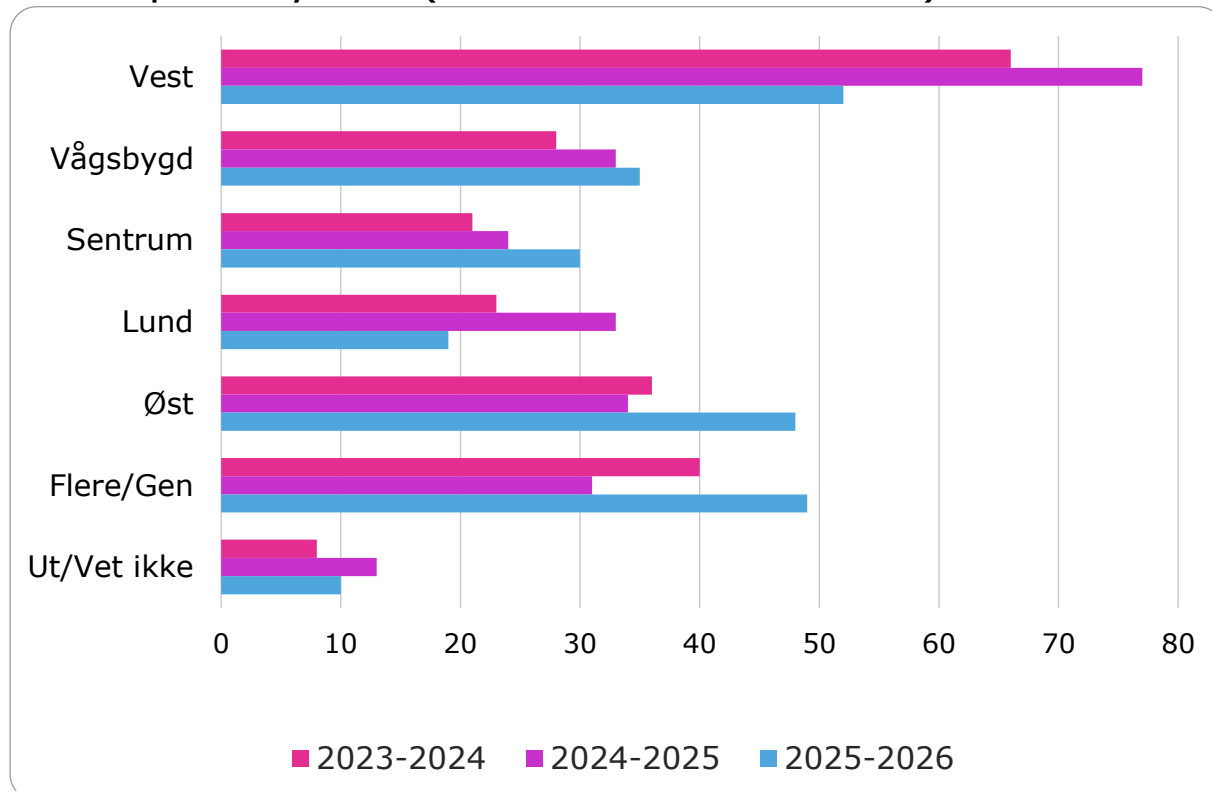

«Det har vart i fire år eller fem år, jeg er ikke helt sikker» Jente, 7.klasse

Saker fordelt på kjønn. Prosent.

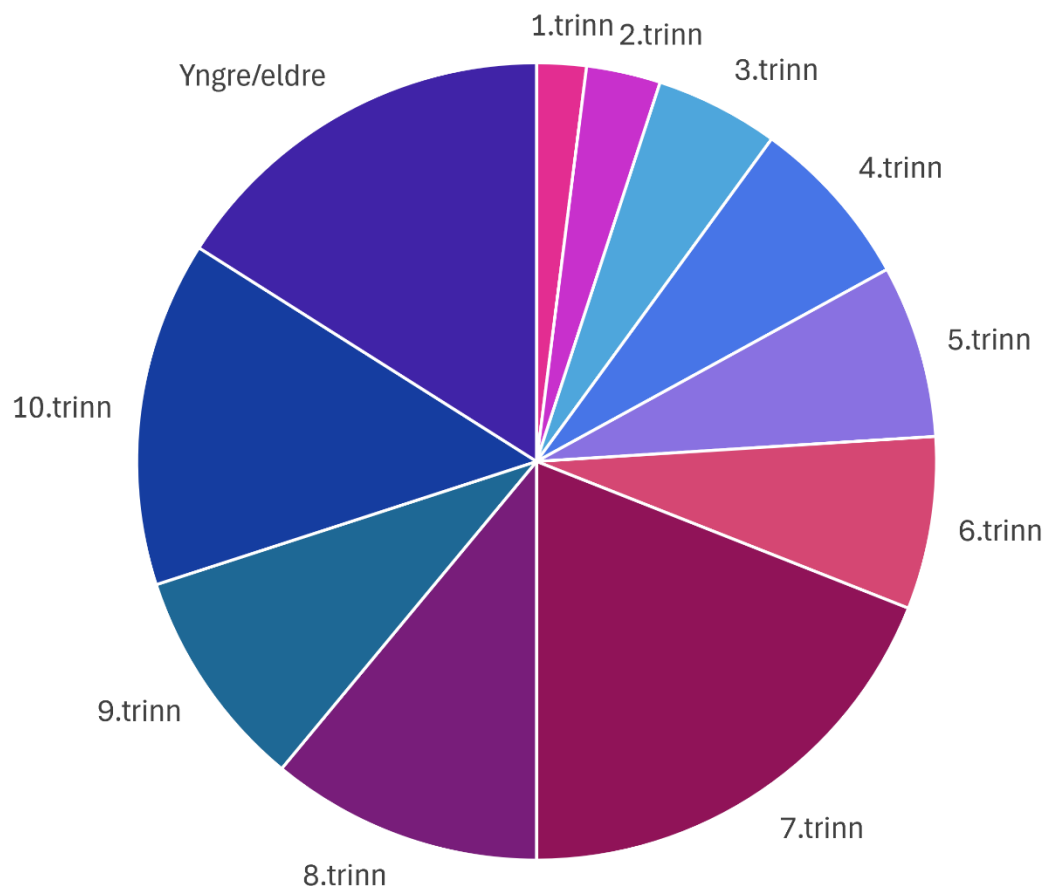
Saker per «bydel» (tilsvarer Familiens hus). Antall

Det er fremdeles en overvekt av saker i Vest, bla som følge av at ombudet har virket i Søgne siden 2016. Men balansen mellom bydelene blir stadig jevnere.

Saker per klassetrinn. Prosent

Sakene fordeler seg slik, av de som ikke gjelder flere eller er på systemnivå

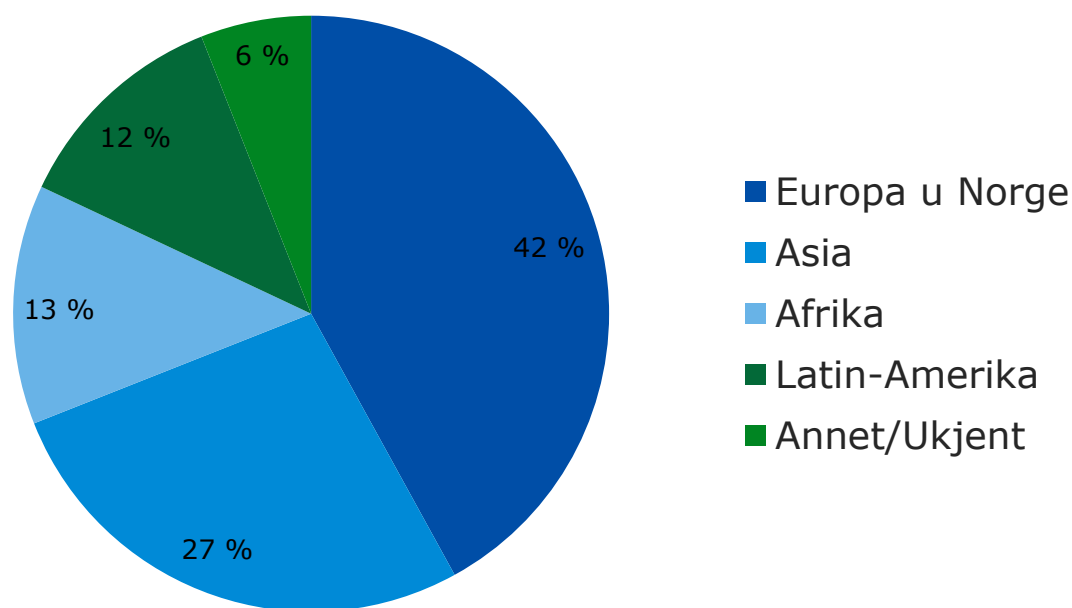
«På skolen sier de at de skal snakke med de som mobber meg. Når de har sagt sånne ting, så har jeg jo ventet. Men det har ikke hjulpet. Det føles ikke som at det gjør noen forskjell å si fra»

Jente (13)

Minoritetsspråklige. Etnisitet, verdensdel. Prosent

Andelen minoritetsspråklige i Elevombudets saker fortsetter å øke, og er nå på 33 %. Det er en utvikling politikerne har bedt ombudet arbeide for. Kunnskapen om rollen ser ut til å spres i enkelte minoritetsmiljøer; i andre miljøer kan rollen være helt ukjent. Ombudet er for noen familier en port inn til andre hjelpere.

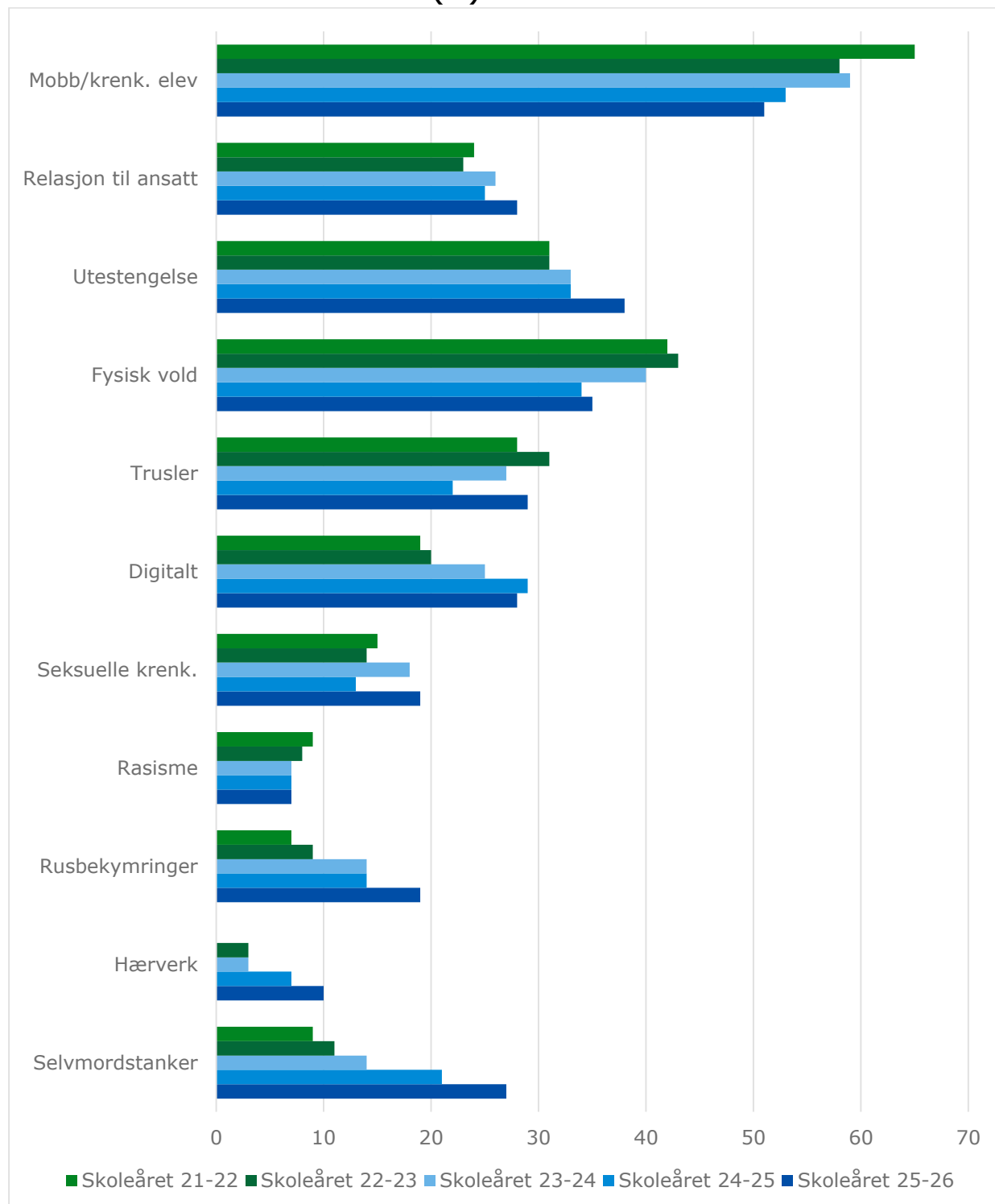
Ombudet ser en del eksempler på at maktbalansen mellom barn/ungdom og foresatte som ikke har vært så lenge i Norge kan bli forskjøvet. Barna lærer seg gjerne fortere norsk, og tilegner seg ofte norsk kulturkunnskap og -kjennskap raskere enn deres foreldre kanskje gjør. Det oppleves ikke alltid lett å orientere seg i norsk lovverk og kultur, spesielt hvis det er store forskjeller mellom kultur og lovverk i opprinnelsesland og Norge. Ombudet har i samarbeid med kommunikasjonsenheten laget en [informasjonsfilm](#) om Elevombudet, som er teksten på de 11 mest brukte språkene i Kristiansand. Av sakene som ikke gjaldt flere, eller var på systemnivå, er fordelingen mellom verdensdelene slik:

«Datteren min har det så fælt. Men jeg tør ikke ta kontakt med skolen. Jeg vet ikke hvordan jeg skal forholde meg til norsk skole»

Mamma til jente (15)

Hva sakene handler om (1). Prosent

Statistikken beregnes utfra totalantall saker per år. En «sak» er når Elevombudet blir bedt om å gå inn og gjøre en innsats, stor eller liten, avhengig av art og alvorlighetsgrad. Vanligvis vil en sak være aktuell for flere parametere.

Mobbing

[Beregninger](#) fra Menon Economics i 2025 anslår de samfunnsøkonomiske kostandene av mobbing på varig utenforskap for elever som i dag går i 5.-10.-trinn til **mellom 5,9 og 24,1 millioner kroner, per skole, i gjennomsnitt**. Mobbing på skolen koster altså samfunnet svært dyrt. Barns, ungdoms og foresattes fortellinger Elevombudet viser realiteten bak tallene:

«Han er bitteliten av vekst. Ett hode mindre enn de andre. Han er «gøy» å ta for de andre. Han begynner lett å grine. Da har de ham der de vil»
Mamma til gutt som nå har byttet skole (12)

«Hun ser dårlig. Men hun tør ikke å gå med brillene sine på skolen. På den skolen er de nådeløse mot de som har briller» *Pappa til jente (13)*

Det er likevel over tid blitt færre rene «mobbesaker» i Elevombudets statistikk: I 65% av sakene i skoleåret 2021-22, mot 51% forrige skoleår, fortalte elevene ombudet om mobbing på skolen. Tallene må tolkes med forsiktighet, men de *kan* bety at flere elever oppfører seg bra mot hverandre. Samtidig forteller barn og ungdom Elevombudet om en vanskelig og strevsom hverdag av mange andre grunner, med over tid ganske komplekse og sammensatte problemstillinger. Det er økning på flere andre av ombudets statistikkparametere.

Fjorårets [elevundersøkelse](#) forteller at andelen barn og ungdom i Kristiansand som forteller at de blir mobbet omtrent ligger på landssnittet. På 7.trinn ligger Kristiansand kommune under snittet (10,1% mot landssnittet på 11,2%). På 10 trinn ligger Kristiansand over snittet (10,6% mot landssnittet på 9,7%). Kristiansandselevne [forteller om](#) større trivsel, bedre motivasjon og bedre støtte fra læreren enn snittet av grunnskoleelevene ellers i landet. Likevel er det selvsagt helt uakseptabelt at så mange barn og ungdom forteller at de blir mobbet på skolen; en arena de er pålagt av oss voksne å være på.

Det er mange, mange ansatte i Kristiansandsskolen som gir jernet for elevene sine hver dag, som gjerne går mange ekstra mil for sine elever, og som også noen ganger kan ligge våkne når det «går galt». I mobbesaker kan det oppstå harde fronter, der elever ikke opplever seg hørt, der foresatte er fortvilet, og der lærere kan oppleve seg angrepet av foresatte. Det kan utvikle seg til en vond skyttergravskamp, som ikke hjelper noen, aller minst barna:

«Jeg klarer ikke å sitte på flere møter og bli fortalt hvor forbanna dum jeg er»

Mamma til gutt, 7.klasse

«Orker ikke forholde meg til den skolen. Jeg føler meg så latterliggjort» *Pappa til gutt, 11*

Også ansatte kan oppleve samarbeidet med enkelte foresatte som svært vanskelig. Noen blir i realiteten utsatt for ganske tøffe personangrep:

«Jeg sover ikke. Jeg har så vondt i magen. Jeg klarer ikke forholde meg til de foreldrene»

Kontaktlærer, barneskolen

Den siste [levekårsundersøkelsen fra SSB](#) viser at [annenhver lærer er fysisk og psykisk utmattet etter jobb](#). Det er høyest andel av alle yrkesgrupper.

Elevombudet ser at noen ansatte synes det er krevende når familier involverer andre instanser i fastlåste saker. Noen skoler ønsker å løse situasjoner uten hjelp utenfra. Men det å komme inn som en nøytral, uavhengig part viser seg ofte å fungere, for både hjemmet og skolen. Elevombudet kommer inn uten historie, har snakket med eleven for å sikre at elevstemmen er hørt, og kan stille både de «dumme» spørsmålene, og de spørsmålene partene ofte selv ikke tør å stille.

«Godt at det kom inn noen utenfra, som ikke er følelsmessig engasjert. Som kunne ta fugleperspektiv. For som mamma så blir det så sårt» *Mamma til jente (9)*

«For oss var det en lettelse at du som elevombud kom inn i bildet. Det hadde låst seg helt. Vi hadde ikke flere kort på hånden» *Rektor, barneskole*

Selv mordstanker og selvskading

Høsten 2025 [fortalte Elevombudet](#) at andelen av saker som blant annet handlet om at eleven skadet seg selv eller slet med tanker om eller vilje til å ikke ville leve lenger, hadde økt. Denne utviklingen fortsetter dessverre i årets tall.

Når disse alvorlige temaene dukker opp i samtaler med elever, sikrer Elevombudet at andre tjenester er koblet på. Ingen foresatte eller ansatte skal stå alene med en elev som ønsker å ta sitt eget liv. Noen elever har rett på hjelp fra spesialisthelsetjenesten. Men i de litt mindre alvorlige sakene, og i forebyggingshenseende, finnes det et stort mangfold av tilgjengelige hjelpetilbud, blant annet beskrevet i en informativ [tiltaksoversikt](#) på kommunens hjemmeside. På systemnivå beskriver kommunen hvordan den [jobber med livsmestring i oppvekst](#). Kristiansand kommunes [Temaplan for psykisk helse 2024-2032](#) er tydelig på at innbyggere med selvmordsrisiko skal bli fanget opp og skal få tilpasset hjelp. Og mange, mange barn blir hjulpet i Kristiansand.

På Arendalsuka 2026 ble et pågående doktorgradsarbeid av [Linda Holen Moen](#) ved NKVTS og UiO fremlagt. Det foreløpige arbeidet viser hvilken [unik arena skolen er](#) for barns trygghet, stabilitet og tilhørighet. For elever som er i krise, eller som er sårbare av andre grunner, kan skolen være stedet der hverdagen oppleves mest forutsigbar. Faste rutiner, læring, venner og trygge voksne kan være avgjørende beskyttelsesfaktorer. Når ombudet spør barn om hvilke voksne de stoler på, på skolen og hjemme, kommer alltid svaret raskt. Barn og ungdom vet og kjenner hvem som liker dem, og hvem som tåler deres fortellinger.

Elevombudet ser altså at det ligger et enormt potensial i de solide relasjonene som ofte allerede eksisterer i barn og ungdoms liv. Heldige er de barn og ungdom som har en eller flere foresatte å snakke med, også om de ordentlig vanskelige tingene. Og heldige er de barn og ungdommer i Kristiansand som har tillit til læreren sin, fagarbeideren, assistenten, helsesykepleier eller vaktmester. Men ansatte må ha tid og rom for å ta disse viktige samtalene. Og her skorter det dessverre ofte. De fleste ansatte som ombudet snakker med, brenner for sine elever, men mange kjenner smertelig på at de har for lite tid til hver enkelt elev, og elevens høyst reelle behov. Ombudet opplever at denne avmakten sliter på ansatte, og at dette kan virke til å være en faktor når ansatte blir [sykmeldt](#).

Og dessverre: Barn kan fortelle ombudet at de selv har opplevd at systemet er tregt og byråkratisk, og at tiden går. Det er en tid de ikke alltid har.

**«Det er tungt å be henne ha tillit til systemet som
svikter henne gang på gang»**

Mor til jente (15) som nå har fått hjelp, etter flere selvmordsforsøk

Seksuelle overgrep

I 19 % av sakene til Elevombudet forrige skoleår var ett av temaene seksuelle krenkelser. Dette er typiske saker der flere instanser er inne. I de fleste av disse sakene handlet det om [skadelig seksuell atferd](#) mellom barn og ungdom. Rundt 3000 barn og ungdom i Kristiansand har opplevd, eller kommer til å oppleve, seksuelle overgrep før de fyller 18 år, ifølge [Trygg sammen](#). Statistisk utføres [30-50 %](#) av overgrepene av ungdom under 23 år. Barndomskrenkelser som vold og overgrep gir stress-skader; stresshormoner forstyrrer blant annet hjernens utvikling. Forstyrret nevrologisk utviklet [øker risikoen](#) for sosiale-, følelses-messige- og intellektuelle vansker. Dette øker igjen risikoen for å havne i uheldig miljø og utvikle uhensiktsmessig atferd - som ofte fører til diagnoser, sykdom, behandlingsbehov og behov for offentlige tjenester. Ombudet mener samfunnet grovt undervurderer hvilke konsekvenser vold og seksuelle overgrep har, og mener en mer kunnskapsbasert forståelse bør integreres på alle forvaltningsnivå.

Kristiansand kommune har med sin [Nullvisjon](#) markert at byens politikere og administrasjon ikke har tenkt å hvile i kampen mot vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom. Kommunens [Kompetanseteam](#) tilbyr tidlig støtte til ansatte som blir bekymret for om barn eller ungdom kan være utsatt for vold eller overgrep. I Arendalsuka 2026 fikk kommunen skryt for valget [om å la alle skolene i kommunen delta](#) på Stine Sofie-stiftelsens «Skolepakke». Gjennom dette programmet får alle ansatte i skolen økt kompetanse om å forebygge, avdekke og håndtere vold og overgrep mot barn. Når hele skolemiljøet har felles kunnskap og forståelse, styrkes muligheten til å hjelpe barn som trenger det.

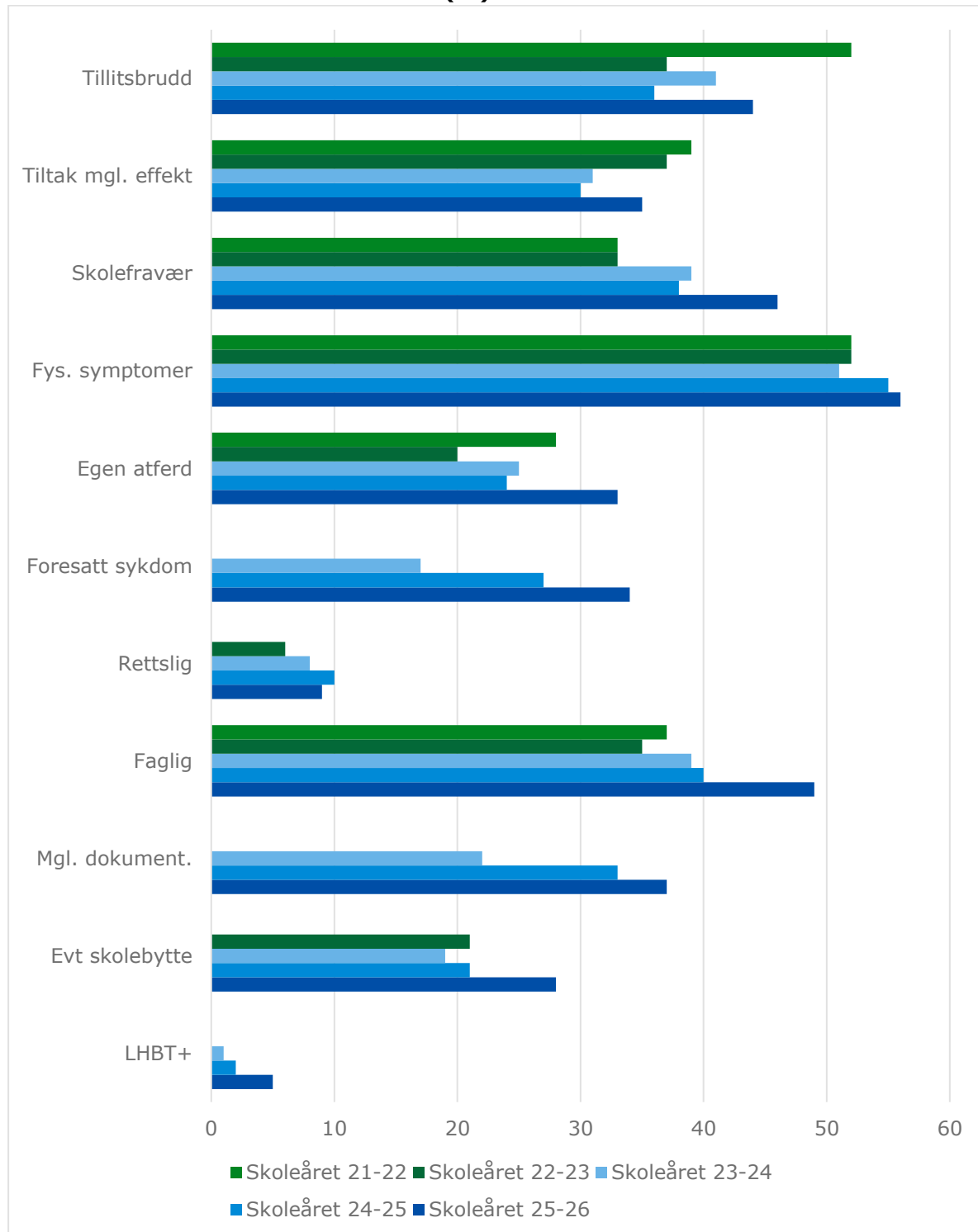
«Jeg ville ikke tenke på det som hadde skjedd. Jeg tenkte at hvis jeg lata som at det ikke hadde skjedd, da ville det forsvinne. Men det gjorde jo ikke det. Jeg ble sjuk av det. Det var da jeg begynte å fortelle og søke hjelp at ting endret seg. I dag er jeg sterk»

Ungdom, 17 år, voldtatt av annen ungdom for fire år siden

Rus

Også andel av saker som handler blant annet om bekymringer for rusbruk, øker, til 19 %. Elevombudet opplever at rusbruk endrer barns og ungdoms motivasjon til og innsats for endring - og også deres håp for fremtiden. I Politiets rapport om barn og ungdom som bedriver gjentatt og alvorlig kriminalitet, kommer det frem at 79 % av disse barna ruser seg flere ganger i uka. ["Enten lykkes vi, eller så gjør de kriminelle nettverkene valget for dem"](#), sa Agder Politidistrikt i juni 2026.

Hva sakene handler om (2). Prosent

Statistikken beregnes utfra totalantall saker per år. En «sak» er når Elevombudet blir bedt om å gå inn og gjøre en innsats, stor eller liten, avhengig av art og alvorlighetsgrad. Vanligvis vil en sak være aktuell for flere parametere.

Fravær og utenforskap

I et [intervju](#) med Aftenposten i april i fjor gikk PST-sjefen, Kripos-lederen, Oslo-politimesteren og justis- og beredskapsministeren ut i Aftenposten med et felles budskap: **Utenforskap** er felles kilde til og fellesnevner for mange av utfordringene de fra hvert sitt ståsted ser. Dette kan Elevombudet skrive under på.

Dessverre kan utenforskap starte tidlig. Mobbing [kan starte i barnehagen](#). Og i Oslo er nå [1 av 6 barn over fraværsgrensa](#), ifølge NRK. I Kristiansand har oppvekstutvalget bedt om jevnlig rapportering fra oppvekstetaten om antall pågående fraværssaker, samt antall pågående aktivitetsplaner i Kristiansandskolen. Elevombudet er ikke kjent med andre kommuner som gjør det samme. Foreningen [Skoleflomlys](#) har gjennom en omfattende kartlegging av skolefravær i alle norske kommuner laget en [rapport](#) som viser andre og høyere fraværstall i Kristiansand enn de tallene oppvekstutvalget er blitt representert. Elevombudet er ikke kjent med hvorfor det er et sprik her. Men i egne saker har fravær vært et stadig økende tema i de ti årene ombudet har vært i rollen. Eksempelvis var andelen saker som handler blant annet om skolefravær 17% i 2017-18. I 2024-25 var tallet økt til hele 38%. I skoleåret 2023-24 var det 39 %. Og i skoleåret 2025-26 er prosentandelen økt enda mer, til hele 46 % av sakene. Denne statistikken må leses med forsiktighet; den er fra de sakene Elevombudet er blitt invitert inn i, og skal ikke leses som en totaloversikt for Kristiansand kommune.

Elevombudet har i flere år ropt høyt om at situasjonen for altfor mange elever er uholdbar. Ingen av elevene ombudet har møtt, ønsker å være hjemme fra skolen. Ingen foresatte ombudet har møtt, ønsker å ha barnet sitt hjemme fra skolen. Sakene ombudet blir invitert inn i, er ofte preget av stor fortvilelse fra hjemmets side, og vanligvis stor grad av avmakt fra skolens side. Mye er prøvd. Elever er pushet, pushet og pushet. Noen opplever seg presset til å bruke tvang:

«Rektor sier at det er foreldres plikt å få barna på skolen. Og det vet vi jo! Men vi bruker mye makt for tiden. Vi er to voksne som sammen må løfte henne inn i bilen. I går skrek hun i to timer. Det er en uvirkelig situasjon»

Mamma til jente (8)

«Det varte i fem og et halvt år. Jeg har gitt opp»
Gutt (12) med stort fravær, som ble mobbet og slått på skolen sin

I flere år har Elevombudet pekt på den økte forekomsten av [nevrodivergens-diagnoser](#) blant barn og unge. Barn med [nevrodivergens](#) har en [nevrologisk](#) utvikling, en hjernefunksjon og en [atferd](#) som anses som annerledes enn det som regnes som [nevrotypisk](#), og trenger ofte ekstra hjelp eller tilrettelegging for å kunne ha samme forutsetninger for læring og trivsel som nevrotypiske barn. I alfor mange saker i Kristiansand ser ombudet at denne forståelsen eller tilretteleggingen fra skolen i praksis uteblir. Konsekvensene ombudet ser hos barn og ungdom ombudet snakker med er mange; blant annet opplevd mangel på læring, trivsel og mestring, et negativt selvbilde, tilbaketrekning og/eller fravær, voldelig eller selvdestruktive handlinger, samt mange former for sykdomssymptomer. [Bufdir](#) påpeker at langvarig stress og konstant beredskap i kroppens alarmsystem kan svekke immunforsvaret.

[Ufrivillig skolefravær må forstås som et helsespørsmål og ikke som "vondt i viljen"](#), anfører kompetente foresatte, og mener erkjennelsen av stress som sykdomsdrivende faktor ser ut til å forsvinne når det gjelder barn. «Voksne har klare rettigheter: arbeidsgiver skal kartlegge psykososiale risikofaktorer, risikovurdere oppgaver og tilrettelegge. Voksne kan sykemelde seg, og Arbeidstilsynet kan stenge arbeidsplasser som er helsefarlige. Vi ville aldri sendt en utbrent voksen rett tilbake til et helsefarlig arbeidsmiljø uten endringer. Hvorfor gjør vi det med barn?» spørres det retorisk. Det er et godt spørsmål.

Spesialist i skolepsykologi og ansatt ved DPS poliklinikk i Arendal ved Sørlandet sykehus, Werner Nebelung, sier på sin side: «Etter 30 år som skolepsykolog er det trist å måtte bekrefte inntrykket av [en skole som bidrar til uhelse og utenforskap](#)». Han påpeker at «flere har begynt å spørre om vi bør utrede skolen istedenfor elevene».

Det reises store spørsmål i denne debatten, som over tid har vært preget av steile fronter og også faglig uenighet mellom forskere og forskningsmiljø.

Fra 1. august 2024 ble det gjort tydelige endringer i lovverket som styrker kravene til hvordan skolen skal følge opp elever med fravær. I loven presiseres det nå at kommunen og fylkeskommunen har [plikt til](#) å følge opp alle elever som har fravær fra opplæringen, og denne oppfølgingsplikten gjelder fra første fraværsdag, uavhengig av fraværets type eller omfang. Dette er fastsatt i opplæringsloven [§ 10-6](#).

[Statsforvalteren i Agder](#) understreker at skolen må rette undersøkelsene mot *de bakenforliggende årsakene* til fraværet. Statsforvalteren har sett at et utrygt skolemiljø, for eksempel som følge av mobbing, krenkelser eller svake relasjoner på skolen, har hatt negativ innvirkning på elevens helse. Da er det viktig at skolen ser denne sammenhengen, påpeker Statsforvalteren, og ikke forklarer fraværet med elevens helsemessige utfordringer alene. Og: «Det er viktig å være klar over at når eleven har vært borte over tid, så *skjerpes* skolens plikt til å innhente elevens syn før valg av tiltak.» Det er en betimelig merknad. I for

mange saker som Elevombudet er blitt invitert inn i, ser elevens stemme ut til å være glemt – eller oversett. Men voksne klarer ikke hjelpe barn og ungdom hvis vi ikke hører på dem, i tråd med [Barnekonvensjonen](#) og [Grunnloven](#) §104.

Skolefravær er et komplekst fenomen, og en ny [veileder fra UDIR](#) er per nå på høring. Kristiansand kommune arbeider på mange måter og på flere nivå for skolenærvær for alle elever. Kommunen har en bred vifte av tiltak, der hjelp fra [Støtteenheten for trygt skolemiljø](#), [PP-tjenesten](#), [Enhet for oppvekstmiljø](#) og tilbud om enkeltdager på alternative skolearenaer er noen av dem. Av mer spissede tiltak kan nevnes at et skolefraværsteam er på bena, og at [Skoleporten](#) på Tinntjønn fortsetter å vise forbløffende resultater. «[Alle som har vært gjennom programmet](#) har begynt å gå på et videregående skoleløp (...) 70 % av foreldrene som har vært innom oss, er tilbake i jobb igjen og får et normalt familieliv igjen», forteller rektor Jarle Langeland, som også sier seg «sjokkert over hvor lite offentligheten har tatt innover seg hvor stort problem dette har blitt». Det kan Elevombudet i Kristiansand si seg enig i.

Utsatt og fremskutt skolestart

[Elevombudet har tidligere tatt opp](#) at noen barn og foresatte angrer på at de ikke ventet ett år med skolestart. Ofte, men ikke alltid, handler det om gutter født sent på året. Disse henvendelsene fortsetter å komme til ombudet. Elever forteller om følelse av å være «feil» fra starten, en opplevelse av at indre og ytre uro har ført til kjeft fra voksne, og av manglende mestring. [I Danmark](#) starter [1 av 10 barn senere](#). I en studie ser [FHI](#) at senere skolestart reduserer risikoen for ADHD-diagnose, samt at det gir bedre skolerresultater. [Annen forskning](#) gir imidlertid andre funn. Oppvekstutvalget har flere ganger [fulgt opp denne saken](#).

Søknad om utsatt og tidlig skolestart for et barn skal vurderes av PPT, som gir sin uttalelse til oppvekstdirektøren. Kristiansand kommunes [hjemmeside](#) har nå lett tilgjengelig informasjon om både utsatt og fremskutt skolestart.

Det er fremdeles få elever i Kristiansand som benytter seg av disse mulighetene. Oppvekst opplyser at for skoleåret 2026-27 er 4 søknader om utsatt skolestart kommet inn, alle er innvilget. 2 søknader om utsatt start er per 19.08.26 ikke ferdigbehandlet. Mens 1 søknad om tidlig skolestart er innvilget.

«Jeg kan se første skoledag hvem som er født i desember. De ligger mer under pulten enn sitter ved den. Det gjelder både jenter og gutter. Men det er flest gutter»

Fagarbeider, Kristiansand

Skolebytter

I rundt en femdel av Elevombudets saker over tid har et eventuelt skolebytte kommet opp som tema. Siste året er denne andelen økt til 28%. Opplæringslovens [§13.2](#) gir kommunen anledning til å pålegge en elev å bytte skole, hvis oppførselen til eleven går «*alvorlig ut over tryggheten eller læringen til en eller flere medelever*». I praksis skjer disse «tvangsbyttene» svært sjelden. Loven sier at eleven *ikke skal flyttes* dersom mindre inngripende tiltak vil kunne avhjelpe situasjonen. [UDIR](#) klargjør også at dette tiltaket skal brukes bare helt unntaksvis. Etter det ombudet kjenner til, er det foretatt tvangsbytte av elev én gang i Kristiansand siden kommunesammenslåingen i 2020. Men i ganske mange saker har elever derimot byttet skole etter veiledning og etter egen og familiens vilje.

«Hvorfor er det den snille som må vekk?» Gutt (8)

Elevombudet ser likevel at det i praksis ofte er elever som blir utsatt for mobbing og krenkelser som ender opp med å bytte skole. Det oppleves urettferdig. Samtidig kan å flytte bort fra en utålelig situasjon faktisk være helt nødvendig og til elevens beste her og nå – selv om det prinsipielt ikke er «riktig». Barn har bare én barndom. Å endre et uheldig skolemiljø kan ta lang tid, en tid som barn i utgangspunktet ikke har. Ombudet ser at når skolebytter er godt vurdert og grundig forberedt, gir det ofte barnet en helt ny og bedre hverdag. Samtidig gir sosiale medier stadig nye utfordringer, ved at barn og ungdom over hele byen «snakker» sammen, og at rykter og mobbing uheldigvis spres over bydelene.

At «*mobberen må flyttes*» har i flere år vært tema for nasjonale og lokale politiske utspill. Det er forståelig. Men gjeldende juss gir sjelden skoler og administrasjon hjemmel til å flytte elever mot deres vilje. Dessuten: Samfunnet har ansvar for **alle** barn. Hva gjør det med et barn å bli tvunget ut av fellesskapet? Er utstøting av barn som sliter en løsning vi som samfunn har tro på?

Man kan søke om skolebytte i kommunens [Foreldreportal](#). For skolebytte midt i skoleåret kreves det, etter forskrift behandlet av [Oppvekstutvalget](#), behandling av kommunalsjef. Ombudet ser at denne forskriften forvaltes på godt vis i Kristiansand kommune. Skolebytte er et kraftfullt tiltak som må vurderes godt og brukes med klokskap, for at det skal ivareta barnets beste.

Foreldres sykdom

For tre år siden begynte Elevombudet å føre statistikk over hvor mange foresatte som selv opplyste at de var hjemme og ikke i jobb blant annet fordi deres eget barn hadde/hadde hatt det dårlig på skolen. I fjor gjaldt det 87 foresatte. Dette tallet må behandles med stor varsomhet; sykmeldinger kan skyldes mange forhold. Ombudet har ikke og skal ikke ha innsyn i foresattes helseopplysninger.

Faglig

Urovekkende mange elever har ikke lært å lese, skrive og regne etter ti år på skolen, konkluderte [Riksrevisjonen](#) i juni. [Fellesskoleutvalget](#) påpeker langvarig faglig nedgang, og at demokratikunnskap og skolens dannelsingsoppdrag svekkes.

[Også elever og foresatte har et ansvar](#), fremhever [Fædrelandsvennen](#) på lederplass. Samtidig: Når barn og unge ikke har det trygt og godt på skolen sin, kan det gå direkte ut over deres evne og mulighet til læring og til å få faglig utbytte. Likeens gir mestring og læringsglede som regel tydelige utslag på trivselen. [Kapittel 11](#) i opplæringsloven, som gir alle elever rett til et tilfredsstillende utbytte av opplæringen, uavhengig av forutsetninger, og at alle skal få utnyttet og utviklet evnene sine, gir altså direkte utslag i lovoppfyllelsen av [kapittel 12](#), som gir alle elever rett til et trygt og godt skolemiljø. I 2025-26 gjennomførte skolefagledelsen i Kristiansand, i tillegg til de jevnlig samlingene i «6-16-nettverket», en digital foredragsrekke kalt «Inkluderende støttesystem», der alt nøkkelpersonale i skolene kunne få opplæring blant annet i hvordan oppvekstledelsen ønsker at oppfyllelsen av kapittel 11 skal sikres i Kristiansand.

Fag har i alle år vært et tema når barn og foresatte snakker med Elevombudet. I år er andelen saker der fag er ett av temaene økt til hele 49 prosent av sakene.

**«Hun sitter i klasserommet og gamer hele dagen.
I hele fjor tror jeg ikke hun lærte noe som helst»**
Mamma til jente (12)

I et [kunnskapsnotat](#) beskriver UDIR utviklingen i elevers læring og trivsel fra 2006 til 2026. Oversikten viser at elevenes trivsel, motivasjon og læringsresultater har utviklet seg negativt de siste ti årene. Etter en positiv utvikling frem til midten av 2010-tallet ser UDIR en samlet nedgang i trivsel, motivasjon og resultater, fra både nasjonale og internasjonale undersøkelser. Motivasjon er det området som har falt mest, mens de siste to årene viser tegn til stabilisering og en svak positiv utvikling i trivselen. Forskning tyder på at elevenes trivsel og motivasjon har betydning for læringsresultatene de oppnår.

I Arendalsuka 2026 presenterte forskningsstiftelsen [Fafo](#) funn fra ny forskning som viser [tydelig sammenheng mellom skoleutfordringer og risiko](#) for å havne i kriminelle miljø. Funnene viser at kjente risikofaktorer som fattigdom og trangboddhet har betydning, men at disse forholdene alene forklarer relativt lite på individnivå. Derimot har det stor betydning å tilhøre en gruppe som i større grad opplever utenforskap eller begrensede muligheter. Men den enkeltfaktoren som peker seg tydeligst ut, er imidlertid *karakterene fra grunnskolen*. Til

Elevombudet peker forsker 1 [Jon Horgen Friberg](#) på karakterene fra grunnskolen som «**den overlegent viktigste faktoren**», og skoleprestasjoner for «**en helt avgjørende faktor**» for risikoen for å havne i kriminalitet. Friberg redegjorde i Arendalsuka også for at analysene viser at de negative konsekvensene av å bli involvert i ungdomskriminalitet er mye større for gutter med innvandrerbakgrunn enn for andre. Forskeren understreker at funnene bør forskes mer på, men at de peker på **skolen som den kanskje viktigste kriminalitetsforebyggende institusjonen i samfunnet**. For Elevombudet gir disse funnene stor mening; de samsvarer med ombudets egne erfaringer over tid. Ombudet mener dette er egnet til å bringe håp. Barn og ungdoms økonomiske og sosiale familie- og hjemmeforhold er store og tunge dynamikker å arbeide med. Men alle barn og unge går på skolen, i en eller annen form. Den kan samfunnet velge å satse på.

«Hun har perfekt sminke, men hun kan hverken lese eller skrive» Kontaktlærer til jente med stort skolefravær (11), uten kjente lære- eller helseutfordringer

Økonomi

«Norges lover gjelder bare så lenge pengene rekker. Det er i grunnen ikke snakk om å velge hvilke lover man skal opprettholde. Det er såpass mange lover som brytes jevnlig uansett, at handlingsrommet føles nærmest ikke-eksisterende», sa rektor ved Trømborg skole i Østfold, Lars Kopperud, til [Utdanningsnytt](#) i vinter. Færre lærere, færre vikarer og kutt i laget rundt eleven er ståa i Skole-Norge, ifølge [artikkelen](#). Når økningen i autismediagnoser og ADHD ifølge [FHI](#) og Norsk pasientregister ([NPR](#)) fortsetter, gir det seg selv at regnestykket ikke går opp.

Dette er i samsvar med Elevombudets erfaringer også gjennom siste skoleår. I [mai presenterte](#) økonomidirektøren i Kristiansand et avvik på bare -0,4 % som årsresultat for oppvekst i 2025, i et budsjett på over 3,6 milliarder. Skole har et avvik på 32 millioner, som blant annet skal skyldes økte kostnader til elever med særskilte behov (både i kommunale og private skoler), at flere skoler strever med å tilpasse seg færre elever og reduserte rammer, samt økte lønnsutgifter.

«[Camilla Dunsæds nær umulige oppgave](#)», beskrev Fædrelandsvennen i en kommentar om budsjettet. Mens Kommunenes Sentralforbund KS på sin side påpeker at demografiendringer samt økt utenforskap kan resultere i "[Kommunal kollaps](#)". [Fædrelandsvennen](#) trekker frem skolenedleggelse som tegn på dårlig økonomi. Selv om forslag til skolenedleggelse er dramatiske, mener Elevombudet at enda mer ødeleggende virkninger av anstrengt økonomi er den kontinuerlige økte risikoen for at kapittel 11 og kapittel 12 i opplæringsloven blir brutt. Med livslangt utenforskap for dagens barn og unge som potensielt resultat.

Funksjonsnedsettelse og CRPD

«Funksjonsnedsettelse» er en kategori med gråsoner. Funksjonshindringer kommer i mange varianter. I tillegg til de mest synlige, fysiske, er det ganske mange barn som har mer eller mindre usynlige funksjonsnedsettelse, som dysleksi, adhd eller som er i autismespekteret. Det er et stort spenn i hva slags utfordringer dette gir for barn og ungdom i skolen. Vanligvis har prosentandelen med funksjonsnedsettelse i ombudets saker ligget på rundt 20 %. For 2025-26 er det et stort hopp her, til hele 41 % av sakene. Dette må tolkes tentativt. Hvor lista skal ligge her er ikke hogd i stein, og ombudet er usikker på om selve kategoriseringen er gjort annerledes i år enn før, eller om tallene faktisk speiler en reell utvikling. Det er uansett ingen tvil om at elevmassen er i endring:

En [FHI-rapport](#) fra 2025 viser at fra 2010 til 2022 var det en femdobling av autismediagnoser blant jenter i førskolealder, og nær en firedobling blant gutter i alderen 2-5 år. Dette er barn som ennå ikke har begynt på skolen, så kommunepolitikere og skoleadministrasjon har ingen grunn til å tro at utviklingen vil avta. Folkehelseinstituttet forventer enda større økning i årene som kommer, og påpeker at det er viktig at [tjenestene er forberedt](#).

Skolen skal i utgangspunktet gi alle barn, uavhengig av forutsetninger, like muligheter til å vokse og utvikle seg, både personlig, sosialt og faglig. [Vi må forebygge](#), advarer Avdeling for psykisk helse, rus og avhengighet ved Oslo Met. Mens Osloskolen nå ser behov for å tydeliggjøre at det er [behovet som utløser hjelp, ikke diagnoser](#). Diagnoser er viktige. Men ombudet opplever at et sterkt fokus på diagnoser kan være uheldig. Det kan sykeliggjøre barn, og kan også indirekte ramme en del barn som kan ha samme typer behov, men som av en eller annen grunn ikke faller inn under de satte diagnosekriteriene. Ombudet har en god del slike saker, der barnet opplever skoledagen som kaotisk og uforutsigbar, og egen kropp og sanser som mer eller mindre «uforståelige». Barn forteller at forventningene fra skole og venner oppleves umulig å innfri, uten at de kanskje selv forstår hvorfor. Ikke få elever skjuler hvordan de egentlig har det på skolen. Det gjør noen ganger behandling og hjelp vanskeligere å få:

«HABU sier nå at han skulle vært diagnostisert for lenge siden. Men barneskolen så det ikke. De så det aldri. Og så lenge skolen ikke var med på laget, og han selv ikke klarte å uttrykke seg i særlig grad, så kom vi ikke videre»

Mamma til gutt som ikke klarer å gå på skolen (15)

Mange barn forteller til ombudet at de syntes det var godt å få en diagnose; Det har gitt dem et navn på det de kjenner at de strever med. Det kan gi større selvaksept, og mange opplever også at diagnoser åpner for en bredere forståelse fra både andre elever og voksne for ting de kan streve med. Det kan også åpne skolens øyne for at elever har reelle behov for større grad av tilrettelegging.

Spesialisthelsetjenestene over hele landet er [presset](#) av høye henvisningstall, knappe økonomiske rammer og [mangel på fagfolk](#). Elevombudet har likevel det siste året opplevd at uvanlig mange barn og ungdom har fortalt om god, riktig og rask hjelp fra ABUP. Dette endrer livet til en god del barn og deres familier.

Norge har et bredt lovverk som skal ivareta barn og ungdom i skolen, blant annet Opplæringsloven, Folkehelseloven, Forskrift om helse og miljø i barnehager og skoler, Likestillings- og diskrimineringsloven, Plan- og bygningsloven, Forskrift om Universell utforming av IKT, [TEK](#), samt Barnekonvensjonens og Grunnlovens bestemmelser om barns beste. Fra 1.januar 2026 gjelder dessuten [CRPD](#) som norsk lov. CRPD står for "Convention on the Rights of Persons with Disabilities", ble vedtatt av FN i 2006 og trådte i kraft i 2008. Norge *ratifiserte* denne FN-konvensjonen, om rettigheter til mennesker med nedsatt funksjonsevne, i 2013. Etter *inkorporeringen* gjelder konvensjonen imidlertid som norsk lov og skal ved motstrid gå fremfor annen lovgiving, jf. Menneskerettsloven §§ 2 og 3. Inkorporeringen ble feiret som en [milepæl](#) og et [historisk og modig steg](#) for likestillingsarbeid i Norge. Konvensjonen skal bidra til å [motvirke diskriminering](#), og skal sikre respekt for de gjeldende sivile, politiske, økonomiske, sosiale og kulturelle rettene til mennesker med funksjonshindringer.

Spørsmålet er hvor stor betydning inkorporeringen får for barn og unge i praksis.

[Norges institusjon for menneskerettigheter](#) påpeker at i motsetning til sivile og politiske rettigheter, åpner konvensjonen for at slike rettigheter kan realiseres «*så langt det er mulig*» og «*med de ressurser som er til rådighet*». Myndighetene har større grad av handlingsrom i realiseringen av denne typen rettigheter, som i stor grad er utformet som målsettingsforpliktelser. Konkret gjennomføring av slike bestemmelser vil i stor grad derfor bero på politiske prioriteringer, og inkorporering vil ikke skjerpe statens forpliktelser på dette området, mener [NIM](#).

[KS](#) pekte i sitt [høringssvar](#) om CRPD selv på at en inkorporering vil medføre at kommunen settes i en situasjon der det vil være uklart hvilke plikter kommunen har, hvor langt disse rekker, hvilket handlingsrom til å oppfylle forpliktelsene og kostnadene, både økonomisk og personellmessig, en har, knyttet til oppfyllelse.

I november 2024 behandlet [bystyret en sak](#) om ivaretagelse av rettigheter for personer med funksjonsnedsettelse i Kristiansand kommune. Det skjedde etter at bystyret i juni fattet vedtaket: «*Bystyret ber om en sak om hvordan innholdet i FN-konvensjonen om rettigheter til personer med funksjonsnedsettelse (CRPD) blir ivaretatt i Kristiansand, og hvor det er forbedringsbehov*».

Oppvekst skriver i saksfremlegget: (Alle uthevinger er Elevombudets)

«Barnehager og skoler har begrensede økonomiske ressurser, noe som gjør det **krevende å gjennomføre** nødvendige tilpasninger og tilrettelegginger for barn og unge med funksjonsnedsettelse i tråd med lovverket. Det er også krevende å sikre at alle ansatte har **tilstrekkelig kompetanse** for å oppfylle rettighetene. Når det gjelder individuelle rettigheter som f.eks rett til individuell tilpasset opplæring, personlig assistanse, spesialpedagogisk hjelp mm. er dette imidlertid rettigheter som står sterkt, og oppvekst mener vi oppfyller de lovpålagte pliktene, og at barnehager og skoler strekker seg langt for å klare dette. **En utfordring slik oppvekst ser det er imidlertid at rammevilkårene gjør at de individuelle rettighetene går på bekostning av det universelle tilbudet og kvaliteten på dette.**»

«Av antallet barn med bekymringsfullt skolefravær, er vi også kjent med at flere av elevene dette omfatter har ulike former for funksjonsnedsettelse, uten at vi har konkrete tall på dette. Oppvekst vurderer at skolene strekker seg langt i å iverksette tiltak, og således oppfyller plikten til å tilrettelegge undervisningen ut ifra barnets funksjonsnivå. Det forekommer likevel at skolens tilrettelegging ikke gir ønsket effekt, eller at skolen ikke kommer i posisjon til å hjelpe eleven og familien. **Dette medfører at enkelte elever med funksjonsnedsettelse ikke får ta del i opplæringen på lik linje med andre elever**»

Oppvekst skriver, om tilgjengelighet for personer med nedsatt funksjonsevne:

(Det) «foretas jevnlig kartlegginger og utbedringer av det fysiske miljøet på barnehager og skoler. **Likevel er kommunen langt ifra å ha barnehager og skoler som er tilgjengelig for alle.** I skolebehovsplanen skrives bl.a følgende: «Det er mange mangler ift. universell utforming både innomhus og utomhus. Spesielt utomhus har det tidligere ikke vært særlig fokus på universell utforming og anleggene er dermed ikke planlagt etter slike prinsipper. Mange av disse manglene utbedres når skolene får elever som utløser behov for tiltak.»

«Oppvekst erkjenner at det er flere forbedringspunkter knyttet til etterlevelsen av CRPD. Utfordringsbildet er imidlertid kjent, og det pågår et kontinuerlig forbedringsarbeid på alle punkter, for å sikre et tjenestetilbud som er til det beste for alle barn og unge med funksjonsnedsettelse. For å sikre etterlevelse av konvensjonen, **ser vi også at det vil være behov for bedre direkte kunnskap om CRPD**, samt arbeidet som foregår knyttet til eventuell inkorporering. Siden lovverket knyttet barn og unge som f.eks. barnehageloven, opplæringsloven, barnevernsloven, likestilling og diskrimineringsloven mm. er i samsvar med forpliktelsene etter CRPD, vurderes imidlertid grunnlaget godt for å kunne etterleve de forventningene i CRPD.»

Den overordnede konklusjonen fra administrasjonen i saken var blant annet at «man finner at kommunen overholder sine forpliktelser, og at man er positive i

sin tilnærming til et videre arbeid med å utvikle organisasjonen til å yte enda bedre på kjerneområdene som kan knyttes til CRPD. Det ville være fordelaktig å kunne finne ressurser til å systematisere arbeidet bedre på et overordnet nivå, for å kunne følge utviklingen bedre, og slik kunne etterspørre og iverksette videre utvikling av eksisterende tiltak, og ta opp i seg nye tilnærminger. Dette vil være en kvalitativ heving av dette arbeidet, men vil også kreve ressurser. Dette er en utfordring, slik den total økonomisk situasjon er. Man vurderer altså at kommunen overholder sine forpliktelser, og at man er positive i sin tilnærming til et videre arbeid med å utvikle organisasjonen til å yte enda bedre på området»

Dette var i 2024. Avtroppende kommunalsjef Svein Tore Kvernes peker nå overfor Elevombudet på at oppvekst løpende gjør tilpasninger, ut ifra elevene som kommer til skolene. Han peker på at hvis man skulle fått skolene opp på standard, universelt for alle, hadde det trengtes rundt 200 millioner kroner.

I årets kvalitetsmelding for oppvekst oppsummeres det: «De fleste barn og unge trives i barnehage og skole, og opplever mestring og utvikling. Enkelte fellesskap klarer ikke å inkludere alle, og noen barn og unge opplever utenforskap og mobbing, og at det er vanskelig å mestre livet. Elevenes læringsutbytte er i stort som forventet, men det er for mange barn og unge som ikke har et godt nok utbytte av opplæringen, og står derfor i fare for ikke å kunne få realisert sitt potensiale. Det gjøres mye bra arbeid i enhetene, men det ennå er variasjoner mellom enheter og internt i enheter. (...) Det foregår mye bra tverrfaglig samhandling, men vi må lykkes enda bedre med å sette innsatsen inn tidlig for å sikre at alle barn og unge og familier får riktig støtte og hjelp. For å skape kontinuerlig utvikling av kvaliteten i tjenestene, må vi utvikle gode rutiner og en innovativ kultur der ansatte samarbeider om å skape bedre praksis.»

Imens går årene for barn, ungdom og deres familier i Kristiansand:

«Jeg vil jobbe og tjene penger. Men jeg kan jo ikke lese. Da er det jo ingen som vil ansette meg. Jeg føler meg dum. Hva slags fremtid har jeg, tenker du?»

Gutt, 18, med funksjonsnedsettelse

[Oslo Met](#) har i en [ny studie](#) at forskjeller i familiers utdanning, økonomi, nettverk og overskudd påvirker hvem som klarer å skaffe seg offentlige tjenester og hvem som ikke får hjelp. Forskerne anfører at det utfordrer forestillingen om likeverdige tjenester i velferdsstaten. Det er erfaringer ombudet deler:

««Alle skal med», sier de. Men det er mest fine ord. Kommunen gjør virkelig så lite som de kan»

Mamma til to barn med funksjonsnedsettelse

Også [FFOs nye skolerapport](#) viser at gapet mellom rettigheter og praksis er stort. 48 prosent av foresatte til elever med funksjonsnedsettelse og kronisk sykdom oppgir til [FFO](#) at barna ikke får den tilretteleggingen de har behov for på skolen. Disse foreldrene forteller ombudet at det ikke er den daglige omsorgen for barna som sliter på dem, selv om det også kan være krevende. Så å si alle disse foresatte forteller at det er «kampen mot systemet» som virkelig sliter dem ut.

«Hver gang jeg får et brev i posten får jeg en fysisk reaksjon. Det går så feil vei. Og alt på bekostning av oss pårørende. Vi er så slitne. Vi har ikke noe voksent sosialt liv. Likevel kan det bli verre. Vi vet ikke hva vi kan miste. Og vi blir ikke sterkere med årene. Vi er utslitt og utmatta.»

Mamma til jente med omfattende funksjonsnedsettelse

Fredrik Svantesen Løkke, leder for [Råd for personer med funksjonsnedsettelse](#) i Kristiansand kommune, sier til Elevombudet at Kristiansands-familier som har barn med funksjonsnedsettelse ikke opplever at inkorporeringen av CRPD har ført til noen bedring i tjenestene til barn og unge med funksjonshindringer. Han er sterkt kritisk til kommunens nåværende praksis, som han overfor Elevombudet kaller «kynisk, uredelig og lovstridig». Han peker på at en rekke andre kommuner «gjør det bedre» på dette området enn Kristiansand.

Uansett ser det for Elevombudet ut til at lovene Stortinget vedtar gir borgerne forventninger som kommunene i stor grad i praksis ikke har mulighet til å oppfylle. Det er uheldig. Norske lover er gode. Men det er barna som betaler den direkte prisen når ordene ikke følges opp av reell handling. Det er barnas fremtid som lider. Og imens kan det slite ganske betydelig på både foresatte, ansatte «på golv», kommunale ledere og ansvarlige, samt på politikere, å stå i dette krysspresset mellom barns og ungdoms behov, lovkravene – og de reelle mulighetene de opplever å ha til å oppfylle dem.

Tall fra Statsforvalteren i Agder

Når elever eller foreldre ikke opplever at skolen har gjort det de skal for å sikre et trygt og godt læringsmiljø, har de anledning til å klage til Statsforvalteren.

Etter den nye opplæringsloven, fra 01.08.2024, skal Statsforvalteren kun vurdere om tiltaksplikten og plikten til å lage skriftlig plan er oppfylt. Denne klagemuligheten oppleves viktig for barn, ungdom og foresatte i saker som har låst seg, eller der det er spørsmål om lovforståelsen.

[Statsforvalteren i Agder](#) har på forespørsel fra Elevombudet laget en oversikt over antall saker om skolens aktivitetsplikt etter opplæringslovens kapittel 12, meldt inn til Statsforvalteren som håndhevingsinstans, som omhandler elever i Kristiansand kommune de siste årene. Tallene er også inkludert friskolene i kommunen.

Skoleåret 2021-2022:

24 saker meldt til Statsforvalteren.

Statsforvalteren fattet vedtak i **14** av dem.

10 saker avvist, trukket av melder eller avsluttet av andre grunner.

Skoleåret 2022-2023:

19 saker meldt til Statsforvalteren.

Statsforvalteren fattet vedtak i **7** av dem.

12 saker avvist, trukket av melder eller avsluttet av andre grunner.

Skoleåret 2023-2024:

22 saker meldt til Statsforvalteren.

Statsforvalteren fattet vedtak i **10** av dem.

12 saker avvist, trukket av melder eller avsluttet av andre grunner.

Skoleåret 2024-2025:

21 saker meldt til Statsforvalteren.

Statsforvalteren fattet vedtak i **9** av dem.

6 av dem konkluderte med brudd.

11 saker avvist, trukket av melder eller avsluttet av andre grunner. 1 sak pågår.

Skoleåret 2025-2026:

14 saker meldt til Statsforvalteren.

Statsforvalteren fattet vedtak i **9** av dem.

Samtlige av disse konkluderte med brudd.

5 saker avvist, trukket av melder eller avsluttet av andre grunner.

Vi ser altså fremdeles ingen stor vekst i henvendelser til Statsforvalteren i Agder for Kristiansand kommunes vedkommende, slik en del andre kommuner i Norge [har opplevd](#).

Avslutning

Årets [kommuneindeks](#) fra Agenda Kaupang rangerer Kristiansand kommune som Norges 8. best styrte, og best av alle storbyene. Det er et resultat som inngir respekt – og som det er god grunn til å være stolt av. De fleste barn og ungdom i Kristiansand har det fint på skolen sin, og klarer seg bra i samfunnet.

Likevel: Dette fugleperspektivet kan tilsløre at altfor mange barn i Kristiansand lever i en vanskelig eller umulig situasjon, uten å oppleve å ha makt eller mulighet til å gjøre noe med den. Elever blir utsatt for vold, seksuelle overgrep, krenkelser, mobbing, utestengelse hver dag. De sleper seg likevel av gårde til skolen, dag etter dag – eller de har alt gitt opp, og trekker seg inn i mer eller mindre mørke hull på nettet. Elevombudet treffer unger som dette hver uke, og bøyer seg i støvet for dem. De har allerede i sitt korte liv måttet tåle altfor mye.

Ombudet treffer også mange foresatte som har tapt helse og har måttet gi opp karriere og jobb fordi barnet deres trenger noe mer, som de ikke til nå har fått. Og ombudet treffer tallrike ansatte på skoler og støttetjenester med brennende hjerter og føtter som går mange ekstra mil, men som kneler under ansvaret og samvittigheten, og en manglende opplevelse av mulighet til å gjøre jobben sin.

Elevombudet har nå vært 10 år i stillingen, og har i denne tiden vært invitert inn i over 1400 enkeltsaker. Ikke én av sakene er like. Ikke én dag oppleves jobben som rutinemessig. Ikke ett sekund er sakene kjedelige eller meningsløse.

Når jobben blir slitsom, er det aldri på grunn av barna, ungdommene eller foreldrene deres. Når jobben blir slitsom, er det når systemet ikke fungerer, når opplevde holdninger sperrer for løsninger, og ikke minst fordi de økonomiske rammene til sektoren er altfor trange til å kunne innfri på lovbestemte krav.

Elevombudet er stolt over norsk lov, som foreskriver trygghet og like muligheter for alle barn. Men slik er jo ikke hverdagen i Norge i dag, hverken i klasserom, skolegårder, helse- og omsorgsinstitusjoner eller hjem. De kommunale regnestykkene går ikke opp. Det må Stortinget må ta inn over seg. For i tillegg til å ramme barna direkte, undergraver det også innbyggernes respekt for lover og regler, for kommunen, for politikerne, ja, for selve demokratiet. Hvordan dette skal bøtes på, hvor løsningene er, er politiske spørsmål. Elevombudets oppgave er å bære frem stemmen til barn og ungdom som opplever å miste fremtiden sin.

«Jeg har mistet alt håp»

Jente (14) med nesten 100 % skolefravær

«No society can afford it»

Nobelprisvinner i økonomi [James Heckman](#)

Kristiansand
kommune

Postboks 4
4685 Nodeland
Tlf: 38 07 50 00
www.kristiansand.kommune.no

